

ESCALLS

vist que a la *Tabula* de Peutinger i altres fonts de l'Antigor la forma AQUIS CALIDIS sembla tendir a quedar estereotipada.

Doncs, partint d'aquesta base, llavors sí que tindríem via fonètica lliure: AQUIS-CALDIS, -DAS, amb aquella infecció havia de donar *Aikskáldes*, reduït normalment a *Escaldes* > *Escaldes*, tal com *Cabodeics* s'ha reduït a *Caboecs* → *-ets*; en la term. -LDIS es mantindria la vocal, majorment ajudant-hi la forma concurrent CALIDAS que hi convivia.

Que al costat d'això visqués també un concurrent *Caldes* amb omisió de AQUIS, tal com fou general en el nom dels *Caldes* (*Montbui*, *Estrac*, *Malavella*, i els gallecs i cast.), era natural; i per tant no hem de reconèixer abast decisiu a l'objecció de la manca de dades medievals de la forma en *Es-*. Notem que seria un poc xocant que en el nom de tres poblacions considerables s'hagués imposat, com a forma normal, l'aglutinació típicament vulgar del tipus *estovalles*, *escarxofes*, sempre condemnada com a vulgarisme ínfim i intolerable en català literari i comú.

Reconeguem que hi ha dilema: A o B? impossible de dirimir resoltament. M'inclino a veure decantar la balança un poc més cap a B. També podem creure que hi hagi part d'un i part de l'altre: en (4) i (5) aglutinació, potser també en (3); o bé convergència i suma d'un procés i l'altre en tots ells: col·laborant graus de cultisme i de vulgarisme diferents, sobretot en els primers.

Res a veure amb això *L'Escaldador*, nom de la part més antiga en les Termes dels Banys d'Arles (xxiv, 102.3; cf. el meu assaig sobre els Ploms sorotàptics, en *EntreDL*; *l'eskaldar*, pda. de L'Atzúbia (xxxiii, 15.21), derivats cat. del verb *escaldar*. Que la influència d'*escaldar* hagi ajudat a la fixació de la forma variant amb *es-* no és impossible, però el cas de *Les Escalles* (on no hi ha hagut mai balneari), i més els (4) i (5) demostren que, si hi fou, no és com a factor important.

¹ Per la proximitat dels llocs, segons el doc. de 1233, i la semblança dels noms, s'endevina que hi pugui haver algun lligam lingüístic, pot ser enganyós perquè no és fàcil morfològicament. Tanmateix potser seria un derivat de *Caldes*: CALD-ICIUM o -ICIOS, indret dependent (o semblant) a Les Escaldes, amb l'assimilació de LD en *ll*; que està a la base del canvi d'*Escales* en *Escaules* (infra) i *Besoldú* > *-olú* > *-alú* (*LleuresC*, pp. 214-216). Però essent junt amb el «ponte de *Caldis*» sembla que pugui ser el *Pont dels Escalls* (art. infra). Si aquest ve de CALLES només és una mica xocant *-ix* en lloc de *-is* o *-ibus*, que esperaríem. Potser CALLĪCIU (> *Callis*), derivat del mateix mot, que s'usaria com denominació concurrent.

ESCALLS

Pont dels Escalls, entre les Escaldes i Andorra (Chevalier, p. 103).

ETIM. Possiblement aglutinació en lloc de *dels*

Calls, pel passatge estret per on desemboca la Valira del N., que s'ajunta ací amb l'altra (cf. E.T.C. II, 12, i el *Caliz* de 1223 comentat en nota a l'art. *Escaldes*). J. F. C.

ESCALÓ

Poble de l'alt Pallars, vora la Noguera, més amunt de Llavorsí, ja a l'entrada de la Vall d'Àneu.

PRON. MOD.: *askaló*, a Esterri, 1920, Casac.; jo també ho he oït així a Tírvia (1933) i Espot (1933), i en les enq. dels pobles circumdants (Aidí, Baiasca, Berrós, Arestui, 1962; xxxvii, 58-70).

MENCIONS ANT. Sembla que s'hi pot identificar, d'acord amb les recerques d'Abadal, el lloc citat en el doc. de 908, on consta *ipsa Scala*, segons el qual l'abat de Gerri canvia St. Pere de Burgal per la *villa Escosse* (7 k. SO. de Sort); i «de *ipsa Scala* insuper usque in loco q. dic. *Arolas* [esmenat en *Arides*] --- vila ipsa *Boraebne* ['Borén'] et *Scardo* ['Escart'] et in Solanes et *Ferraria*» ('Farrera', que es troba a la solana de Tírvia) (*Pall. i Rbg.*, 240b11, cf. pp. 227.8, 19*, 23* i 80*). Els pobles citats són en majoria ja a la vall d'Àneu, i Escart es troba 2 k. damunt i a l'O. d'Escaló; 1109: la comtessa de Pallars dóna a Gerri: «--- vineam quae est in Surb --- [i a St. Pere de Burgal] unum hominem in *Escalo* ---» (colle. Moreau XLIV, 119); un text semblant amb dos anys de diferència em sembla ser el del f° 83 (cf. el que en dic s. v. *Bonestarre* i s. v. *Aldosa*); 1281: *Escaló* (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* II, 52).

No sembla que s'hi pugui identificar del tot un *Escalona* que veig en el Capbreu inèdit de la vall d'Assua, de 1645; però potser vol dir i designar l'extrem N. de la vall d'Assua, que toca amb l'extrem S. del d'Escaló.

ETIM. No hi ha objecció a identificar-la amb el mot català i romànic *escaló*. Com hem vist, sembla segur que és el mateix lloc designat per *Ipsa Scala* en el doc. de 908, marcant el començament dels llocs i pobles de la vall d'Àneu —«de ipsa Scala in super»—: realment la posició d'Escaló vora la Noguera, coincideix amb un desnivell bastant brusc cap amunt: 70 m més alt que l'immediat Llavorsí, i d'allí fins a Esterri puja més suaument (ja només uns 80 metres).

PARÒNIMS d'origen semblant. (1) *Escaló* és el nom que donen als pobles valencians (Beneixida i veïns: xxxi, 95.17), al riu, petit afluent de la dr. del Xúquer, que hi desemboca, ja en domini lingüístic xurro, en te. de Tous; a Tous diuen *Escalona* del riuert i la pda. on desemboca, mentre que aquells pobles valencians donen el nom d'*Escalona* a la grossa séquia, que pren aigües en aquest aiguabarreig i que rega llurs termes. Per on es veu que la forma femenina, naixeria com un adj. derivat d'*Escaló*; tal com la pda. d'*Escalona*, que he citat a la vall d'Assua. De fet aquell indret marca un fort desnivell cap amunt en la ribera del Xúquer, allí molt acongotat. (2) *Escalona*, poble de l'alt Aragó, vora el Cinca, agre. de Puértolas, uns 8 k. Cinca amunt des d'Aínsa: altre paratge on el riu baixa